

Dyslexieprotocol

Inleiding

In dit protocol wordt beschreven hoe we op onze school omgaan met leerlingen met dyslexie. Zowel de signalering als de begeleiding van leerlingen met dyslexie wordt beschreven. Dit protocol geldt voor leerlingen van de brugklas tot en met het Centraal Examen.

Dit protocol biedt richtlijnen voor de ondersteuning van leerlingen met dyslexie. De basis van dit protocol vormen het protocol dyslexie voortgezet onderwijs en het examenreglement. Wij houden ons daarmee aan de wetgeving ten aanzien van dyslexie.

Wij bieden een specifieke ondersteuning, zoals beschreven in dit protocol, aan leerlingen met een dyslexie-verklaring. Een kopie van de dyslexieverklaring wordt bij inschrijving overlegd. Deze wordt in Magister bewaard. De dyslexieverklaring en het daarbij horende verslag zijn te allen tijde het uitgangspunt voor de te verlenen faciliteiten. Daarbij is het uitgangspunt om de hulpvraag van de dyslectische leerling en de begeleiding die school kan bieden zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

Aanmelding dyslectische leerling

Een leerling met dyslexie wordt zonder voorbehoud aangenomen. Dat betekent dat de normale toelatingsprocedure wordt gevolgd. Wel achten wij het zinvol dat in de loop van de aanmeldingsprocedure de coördinator klas 1 en/of de ondersteuningscoördinator een gesprek heeft met de ouders van een dyslectische leerling. Hierin lichten de ouders de problematiek van de leerling toe en uiten hun verwachtingen. De school geeft de mogelijkheden en beperkingen van de school aan in het specifieke geval, waarop het gesprek betrekking heeft. Nagegaan wordt of de hulpvraag van het kind beantwoord kan worden binnen het pedagogisch-didactische klimaat, de leerlingenzorg en de materiële omstandigheden. Vragen van beide partijen worden zo goed mogelijk beantwoord. In het contact met de basisschool wordt nagegaan welke faciliteiten de basisschool heeft geboden en wat de overgang naar het VO voor de leerling betekent.

Opsporen dyslectische leerlingen

In de eerste klas wordt er een algemene screening op dyslexie georganiseerd volgens het onderstaande stappenplan:

Stap 1: In de periode augustus-november van de eerste klas houden met name de mentoren (in samenspraak met de docenten Nederlands, Engels en Frans) in de gaten of er bij leerlingen problemen in de leervorderingen en/of het leergedrag zijn die gerelateerd kunnen zijn aan dyslexie. Zo rond het eerste rapport kan het duidelijk zijn bij welke leerlingen sprake is van risicofactoren.

Stap 2: Alle leerlingen van de eerste klas maken in oktober groepsgewijs een tweetal toetsen:

1. PI-dictee (20 woorden)
2. Stilleestest 'De tekenbeet'

De mentoren van de eerste klas kijken de toetsen na. De dyslexiecoördinator bekijkt de resultaten en selecteert de leerlingen voor de toetsen in stap 3.

Stap 3: Met de geselecteerde leerlingen worden in de loop van november de volgende toetsen verricht:

1. Zinnendictee Het wonderlijke weer (10 zinnen, normering HAVO/VWO). Het zinnendictee wordt groepsgewijs afgenomen.
2. Woorden lezen middels de Brus (A-versie) en de Klepel (A-versie). Deze taken worden individueel afgenomen.

Daarnaast worden mentoren en vakdocenten gevraagd naar hun bevindingen.

Stap 4: Alle dossiers, met de uit stap 1 t/m 3 verkregen informatie, worden door de dyslexiecoördinator besproken met het onderzoeksbureau. Dit leidt tot adviezen over de te nemen vervolgstappen, zoals het laten uitvoeren van een uiteindelijk dyslexieonderzoek door een onderzoeksbureau. Maar het kan ook zijn dat er eerst andere vervolgstappen worden geadviseerd, voordat dyslexieonderzoek gestart kan worden.

Stap 5: De bevindingen worden gedeeld met de ouders. Aan ouders wordt wel de uiteindelijke keuze gelaten over de te nemen vervolgstappen.

School kan samen met het onderzoeksbureau een vervolgtraject organiseren (op kosten van de ouders), maar het staat de ouders vrij om een andere keuze te maken.

Stap 6: Indien dyslexieonderzoek gestart kan worden en er vervolgens dyslexie wordt vastgesteld, dan ontvangen ouders het verslag en de dyslexieverklaring van het onderzoeksbureau. Ouders kunnen het verslag (met adviezen) en de dyslexieverklaring delen met school. Indien een dergelijke dyslexieverklaring is gedeeld met school, kan bekeken worden welke faciliteiten ingezet kunnen worden op school. Het verslag en de verklaring zijn uitgangspunt voor het verlenen van de faciliteiten.

Stap 7: De dyslexiecoördinator informeert leerlingen en hun ouders, mentoren, leerjaarcoördinatoren en de administratie (dit laatste i.v.m. eventuele verleende faciliteiten). De mentoren informeren de vakdocenten. De dyslexiecoördinator heeft toezicht over de uitvoer van de toegekende faciliteiten.

Opsporen dyslectische leerlingen –

Leerjaar 2 t/m 6

Indien de schoolprestaties daartoe aanleiding geven, kunnen individuele leerlingen uit de leerjaren 2 t/m 6 op lees- en spellingproblemen worden gescreend door de dyslexiecoördinator, waarna een leerling eventueel wordt doorverwezen naar een extern onderzoeksbureau.

Opsporen dyslectische leerlingen - Relevante aanvullende informatie

De dyslexiescreening dient als vooronderzoek. De resultaten van de dyslexiescreening worden naast de alle andere gegevens van de leerling gelegd, zoals de schoolse resultaten, observaties van mentor/docenten, schoolse resultaten van de basisschool, handelingsplannen et cetera. Samen met een onderzoeksbureau wordt alles tezamen bekeken en worden er adviezen gegeven over de te nemen vervolgstappen.

Er kan aangegeven worden dat onderzoek niet nodig wordt geacht, aangezien er onvoldoende aanleiding is om aan dyslexie te denken.

Het kan ook betekenen dat er wel nader onderzoek wordt geadviseerd. Als er aanleiding wordt gezien voor verder onderzoek naar dyslexie, dan zal dit met ouders worden gedeeld en kunnen ouders besluiten om het onderzoekstraject te starten (op kosten van ouders).

Het kan echter ook zijn dat er eerst andere stappen gezet dienen te worden, voordat een onderzoekstraject gestart kan worden. Zo kan er onder andere eerst gerichte hulp nodig zijn, om de hardnekkigheid (didactische resistentie) aan te tonen. Het aantonen van didactische resistentie is één van de criteria, waar naar gekeken dient te worden bij het dyslexieonderzoek. Dit maakt dan ook dat een onderzoeksbureau om handelingsplannen zal vragen (gerichte hulp op het gebied van lezen en/of spellen) om deze hardnekkigheid te beoordelen. Indien deze niet aanwezig zijn en/of er eerder geen extra hulp geboden is, zal dus eerst gerichte extra hulp ingezet dienen te worden (uitgevoerd bij een praktijk door een dyslexiespecialist) wanneer er twijfel is over de didactische resistentie. Dit zal dan plaatsvinden voordat onderzoek gestart kan worden. Ook dit zal altijd met ouders besproken worden, waarbij aan hen de uiteindelijke keuze wordt gelaten over de te nemen stappen.

Faciliteiten dyslectische leerling

Als je een officiële dyslexieverklaring hebt zijn er extra faciliteiten om je te helpen. Hieronder vind je een overzicht van de faciliteiten.

1. Verlenging van tijd bij toetsen en overhoringen (20%).

- Bij toetsweken zal de leerling zoveel mogelijk in een apart lokaal volgens een eigen rooster de toetsen maken.
- Bij gecoördineerde toetsen in de normale lesweken zal de leerling bij de oneven uren 10 minuten eerder beginnen en op de even uren 10 minuten langer doorwerken. Dit betekent dat de pauzes dan worden benut. Het is de verantwoording van de leerling om dit van te voren met de surveillant af te spreken. De surveillant en de leerling zorgen ervoor om op tijd aanwezig te zijn in het lokaal.
NB: Indien de dyslectische leerling te laat komt, kan hem/haar het recht op tijdverlenging ontzegd worden.
- Bij s.o.'s en u.s.o.'s zorgt de docent dat de leerling naar verhouding meer tijd krijgt dan klasgenoten.

2. Gebruik van een laptop of computer van school bij het maken van toetsen.

3. Gebruik van een laptop tijdens de lessen. Er moet hiervoor een laptopprotocol worden ondertekend (zie bijlage).

4. Gebruik van auditieve ondersteuning, zoals tekst-naar-spraaksoftware (te gebruiken voor het leren van de stof en/of tijdens toetsen).

5. Er is sprake van een aangepaste beoordeling van spellingsfouten. Op pagina 8 is te lezen hoe een docent nakijkt.

Faciliteiten worden toegekend indien er voldoende aanwijzingen zijn dat de leerling deze faciliteiten nodig heeft om op zijn of haar niveau te functioneren. De leerling en/of ouders vragen de faciliteiten eerst aan bij de dyslexiecoördinator. Deze beslist na raadpleging van het onderzoeksrapport, informatie van vakdocenten (en externe begeleiders, indien van toepassing) en informatie van de leerling over het al dan niet toekennen van faciliteiten. In voorkomende gevallen kunnen leerlingen die in het onderzoekstraject zitten, maar (nog) geen dyslexieverklaring hebben, op tijdelijk basis gebruik maken van faciliteiten.

Faciliteiten dyslectische leerling – Examens

Voor examenleerlingen in klas 5 en 6 worden wettelijke richtlijnen gevolgd. Afhankelijk van de mate, ernst en soort dyslexie zijn de volgende maatregelen mogelijk:

- 1. Verlenging van tijd (10 minuten per lesuur bij een schoolexametoets, 30 minuten op het centraal examen).**
- 2. Auditieve ondersteuning, zoals tekst-naar-spraaksoftware.**
- 3. ICT-ondersteuning zoals het gebruik van een laptop met spellingschecker of een ander ondersteunend softwareprogramma.**
 - Op het centraal examen is de beoordeling van spellingsfouten hetzelfde bij niet-dyslectische leerlingen als bij dyslectische leerlingen. Bij beoordeling van spellingsfouten tijdens het centraal examen worden de normen van het CvTE/Cito gehanteerd. Er is dus geen sprake van een verminderde aftrek voor dyslectische kandidaten of van het niet-meetellen van 'typische dyslexiefouten'. In beginsel geldt dit ook voor het schoolexamen. Dyslectische leerlingen mogen wel gebruik maken van een laptop met spellingschecker.

Leerlingen met dyslexie, die eindexamen doen en aanpassingen nodig hebben, moeten dit **voor 1 november in het examenjaar** aanvragen bij de secretaris van het eindexamen van de school. Op grond van artikel 55 van het examenbesluit heeft de secretaris de bevoegdheid examencondities aan te passen op grond van het rapport van een deskundige. De aanpassingen moeten gemeld worden bij de inspectie.

Let op: Een leerling kan bij het examen aan gebruik maken van aanpassingen, die hij of zij al gedurende langere tijd gebruikt. Het is niet toegestaan om een faciliteit alleen in te zetten bij het examen.

Faciliteiten dyslectische leerling –

Beoordeling spelling

Nederlands:

- Letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend
- Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden niet fout gerekend (kopen i.p.v. kopen of kiker i.p.v. kikker)
- Fouten met betrekking tot regels die je kunt leren, worden wel meegerekend. Denk bijvoorbeeld aan de goede uitgangen bij werkwoordspelling.

Bij het vak Nederlands is spelling een onderdeel van het vak, waarbij specifiek spelling wordt getoetst. Dit kan als lastig worden ervaren voor een dyslectische leerling. Er zullen echter ook andere onderdelen zijn binnen het vak Nederlands, waar de leerling beter in kan zijn en op deze manier kan compenseren.

Engels:

- Fonetisch geschreven woorden worden niet fout gerekend, met uitzondering van grammaticale fouten.
- Letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties (huose i.p.v. house) worden niet fout gerekend.
- Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden niet fout gerekend (beter i.p.v. better).
- Fouten met betrekking tot regels die je kunt leren, worden wel meegerekend. Denk hierbij aan te leren grammatica.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, dan gelden bovenstaande regels niet

Frans:

- Fonetisch geschreven woorden worden niet fout gerekend, met uitzondering van grammaticale fouten.
- Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden niet fout gerekend (sooleil i.p.v. soleil of comencer i.p.v. commencer)
- Met betrekking tot de accenten wordt 50% van dit type fouten niet meegerekend.
- Letterverdraaiingen (puor i.p.v. pour of juene i.p.v. jeune) worden niet fout gerekend
- Fouten met betrekking tot regels die je kunt leren, worden wel meegerekend. Denk hierbij aan te leren grammatica.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, dan gelden bovenstaande regels niet

Faciliteiten dyslectische leerling –

Beoordeling spelling

Duits:

- Fonetisch geschreven woorden worden niet fout gerekend, met uitzondering van grammaticale fouten.
- Fouten met betrekking tot (mede)klinkerverdubbeling worden niet fout gerekend (Moonat i.p.v. Monat)
- Als de umlaut in de grammatica is behandeld en foutief wordt toegepast, dan geldt het als een fout.
- Letterverdraaiingen (Truam i.p.v. Traum) worden niet fout gerekend
- Fouten met betrekking tot regels die je kunt leren, worden wel meegerekend. Denk hierbij aan te leren grammatica.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, dan gelden bovenstaande regels niet

Klassieke talen:

Bij klassieke talen staat over het algemeen de leesvaardigheid centraal (het vertalen), waardoor fouten met betrekking tot de spelling niet fout worden gerekend. Wanneer spelling wel expliciet getoetst wordt, waarbij bijvoorbeeld wordt bekeken of verbuigingen worden beheerst en kunnen worden toegepast, worden de volgende regels toegepast:

- Letterverdraaiingen bij vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend.
- Met betrekking tot het ontbreken van het gebruik van de spiritus en de iota subscriptum, wordt 50% van dit type fout niet meegerekend.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, dan gelden bovenstaande regels niet.

Faciliteiten dyslectische leerling –

Beoordeling spelling

Algemeen:

- Herhalingsfouten worden niet meegerekend (bijv. meerdere keren fontijn schrijven i.p.v. fontein).
- Bij schrijfoopdrachten worden bij dyslectische leerlingen een maximum van spelfoutenaftrek gehanteerd. Richtlijn hierbij is 10-20% van het te behalen cijfer.
- Bij overige toetsen (wanneer spelling niet centraal staat), boekverslagen en werkstukken wordt maximaal 1 punt voor spelfouten afgetrokken.

Uitgangspunt bij dergelijke opdrachten is dat spelling het resultaat niet extreem negatief mag beïnvloeden, tenzij spelling onderdeel is van de toets. Wanneer iets anders getoetst wordt dan spelling (bijvoorbeeld je kennis over een geschiedenisonderwerp), dan wordt een maximum van spelfoutenaftrek gehanteerd (zoals hierboven beschreven). Spelfouten worden wel verbeterd en de leerling wordt actief gestimuleerd om de juiste spellingwijze toe te passen.

Als er onduidelijkheden zijn over het nakijken, dan kan de leerling dit bespreken met zijn of haar vakdocent.

Begeleiding dyslectische leerling - buiten de klas

Dyslectische leerlingen op het SGL krijgen aan het begin van het eerste schooljaar een eerste gesprek met de dyslexiecoördinator. Hierbij wordt besproken welke rol de dyslexiecoördinator heeft, wat de rechten zijn van een dyslectische leerling en welke verantwoordelijkheden de dyslectische leerling heeft. Daarbij wordt bekeken welke faciliteiten de leerling nodig heeft om op zijn of haar niveau te kunnen functioneren.

Ook leerlingen uit klas 2 t/m 6 kunnen, wanneer hier aanleiding toe is, aan het begin van het schooljaar een gesprek krijgen met de dyslexiecoördinator (bijv. om de vraag te beantwoorden of de reeds ingezette faciliteiten nog steeds passend zijn).

Daarnaast kan het wenselijk zijn om samen met de dyslexiecoördinator te kijken hoe de leerling met dyslexie het leren het beste kan aanpakken. Het leren kan extra lastig zijn als gevolg van bijvoorbeeld automatiseringsproblematiek en/of een minder efficiënt werkgeheugen. Maar ook het verwerken van lange stukken tekst kan lastig zijn. De dyslexiecoördinator kan samen met de leerling kijken hoe hij of zij dit zo handig mogelijk kan aanpakken, waarbij de sterke kanten zoveel mogelijk ingezet worden om de minder sterke kanten te compenseren. Verder kan de dyslexiecoördinator ook een rol spelen in het leren gebruiken van ondersteunende hulpmiddelen als Kurzweil.

Wat kan er van de coördinator dyslexie worden verwacht?

De dyslexiecoördinator zorgt voor:

- Het screenen van brugklasleerlingen op het gebied van spelling en lezen. En daarbij het informeren van ouders en mentoren/docenten over de resultaten van de screening.
- Het screenen van leerlingen uit andere leerjaren op lees- en spellingproblemen indien de schoolresultaten daartoe aanleiding geven.
- Overleg met externe instanties over dyslexie gerelateerde onderwerpen
- Toekenning van faciliteiten op grond van de dyslexieverklaring
- Het informeren van leerjaarcoördinatoren, mentoren en docenten over de dyslectische leerlingen bij jaarovergang en bij onderzoeksresultaten
- Het leveren van een bijdrage aan het beschikbaar zijn van geschikt leermateriaal
- Het ondersteunen/begeleiden van dyslectische leerlingen uit alle klassen, indien gewenst en/of noodzakelijk

Wat wordt er van de dyslectische leerling verwacht?

De dyslectische leerling kan gebruik maken van de eerder genoemde faciliteiten. Hier heeft een dyslectische leerling recht op. Daarnaast zijn er ook aspecten die een dyslectische leerling zelf kan oppakken om zo goed mogelijk om te gaan met zijn of haar dyslexie. Hieronder staan deze verantwoordelijkheden beschreven:

Tijdens de les:

- Zorg ervoor dat je goede aantekeningen maakt of zorg ervoor dat je een kopie kan ontvangen van de docent of van een klasgenoot.
- Vraag of je de leesbeurt mag voorbereiden, indien wenselijk.
- Vraag hulp, wanneer nodig.
- Schrijf het huiswerk goed over in je agenda.

Tijdens huis- en leerwerk:

- Maak een goede planning, doe elke dag een stukje en herhaal de stof meerdere keren
- Begin ruimschoots van tevoren met leren. Houd er rekening mee dat je meer herhaling nodig kan hebben dan klasgenoten en leer in kleine stukjes.
- Leer bij talen ook hoe je een woord schrijft. Bij het leren van woorden oefen je dus ook herhaaldelijk met de spelling.
- Maak aantekeningen, samenvattingen en/of schema's tijdens het huiswerk maken en tijdens het leren. Maak bijvoorbeeld een schema van de grammatica. Richt je op verbanden (in plaats van alles als los feitje proberen op te slaan).
- Gebruik, als je dit nodig hebt, auditieve ondersteuning (gesproken leerboeken).

Tijdens toetsen:

- Lees de vragen goed en controleer je antwoorden.
- Vraag, indien je dat nodig hebt, om extra tijd. Bij je mentor kun je aangeven dat je merkt dat je tijdsverlenging nodig hebt. De mentor kan je dan verder helpen met de te nemen stappen. Gebruik je extra tijd goed.
- Kijk goed wat je fout hebt gedaan op de toets en vraag aan de docent wat het dan wel had moeten zijn en waarom.

Wetenswaardigheden en adviezen voor docenten

Binnen het onderwijs aan dyslectische leerlingen, is het zinvol om onderstaande mee te nemen als docent.

Wetenswaardigheden:

- Het is een blijvend probleem, ongeacht de maatregelen die genomen worden.
- Leerlingen met dyslexie hebben meer tijd nodig om informatie te verwerken en op te slaan. In de klas kan het ook wat langer duren voordat de leerling reageert op de gestelde vraag.
- Leerlingen met dyslexie kunnen moeite hebben met het overschrijven van aantekeningen van het bord (vaak in combinatie met tegelijkertijd luisteren). Ook het maken van goede citaten kan lastig zijn.
- Leerlingen met dyslexie kunnen moeite hebben met het onder woorden brengen van wat ze precies bedoelen.
- Leerlingen met dyslexie kunnen informatie zonder samenhang en/of begrip lastiger uit hun hoofd leren en automatiseren (rijtjes, woordjes, jaartallen, topografie, formules etc.).

Didactische begeleiding:

- Maak bij toetsen gebruik van een goed leesbaar lettertype en met een geruime regelafstand. Vermijd 'fantasie' lettertypes. Arial met lettertype 12 is voor de meeste dyslectische leerlingen een goed lettertype.
- Geef korte en heldere uitleg.
- Bouw voldoende herhalingsmomenten in, zodat de leerling de stof goed eigen kan maken.
- Geef een leerling de tijd om een leesbeurt voor te bereiden (in plaats van een onverwachte leesbeurt).
- Maak de instructie zo concreet mogelijk (middels voorbeelden).
- Geef expliciet de samenhang aan, aangezien leerlingen met dyslexie het zelf moeilijk kunnen vinden om deze te ontdekken (geef bijvoorbeeld aan hoe bepaalde grammatica toegepast wordt in een voorbeeldzin of cluster bijvoorbeeld woorden onder dezelfde spellingregel).
- Check bij de leerling of hij/zij de instructie goed heeft begrepen. Vraag of hij/zij het kan navertellen.
- Geef, indien nodig, een kopie van de aantekeningen van een klasgenoot en/of van de docent.
- Zet meerdere zintuigen bij het aanleren van nieuwe stof, bijvoorbeeld door uitleg uit te beelden, rijmpjes etc.

Bijlage I: contract laptopgebruik

Afspraken over het gebruik van de laptop in de klas:

1. Je mag de laptop gebruiken waar dat mogelijk is. Als er in de les gebruik wordt gemaakt van antwoordbladen of werkbladen, kun je niet met de laptop werken.
2. Je mag gebruik maken van spellingcontrole. Doe dit wel in overleg met de docent.
3. Als je, op wat voor manier ook, misbruik maakt van je laptop, mag je er geen gebruik meer van maken.

Afspraken over het maken van toetsen:

1. Je maakt toetsen op de computer/laptop, zoals aangewezen door de surveillant. Deze maak je in een lokaal, welke bestemd is voor verlengers, die werken met een computer/laptop.
2. De gemaakte toets moet na afloop van de toets onmiddellijk terecht komen op een USB-stick (waarna de surveillant/administratief medewerker de toets uitprint) of de toets moet door de leerling uitgeprint worden. Nadat de toets is geprint, wordt de toets direct uit het geheugen van de computer gewist.
3. Als je, op wat voor manier ook, misbruik maakt van het recht te mogen werken op de computer/laptop, wordt dit recht ontzegd voor onbepaalde tijd.

Het stedelijk Gymnasium en ondergetekende leerling zijn bovenstaande overeengekomen op: _____

Handtekening leerling

Handtekening Stedelijk Gymnasium

Leerling:

Naam:

Klas:
